

KÖZÖSSÉGHEZ TARTOZÁS A GYŰLÖLETBESZÉD ÁRNYÉKÁBAN, EGY KARIKATÚRA ÉRTELMEZÉSE

BELONGING TO A COMMUNITY AMIDST THE ABUSE OF HATE SPEECH, INTERPRETATION OF A CARICATURE

Jenei Zoltán *

Absztrakt

A tanulmány célja a vallási közösséget ért gyűlöletbeszéd kérdéskörének vizsgálata egy releváns hazai jogeset felhasználásával. Az eset kardinális jelentőségű eleme egy politikai napilapban megjelent karikatúra, amely társadalmi felháborodást váltott ki. A körülmények felvázolása után elsőként a két szembenálló érvelést elemzi a szerző, majd végigkövethetjük, hogyan alakul ki éles különbség a bíróságok között a karikatúra értelmezésénél. A szerző célja, hogy bemutassa egy személyiségi jogot érintő ügy komplexitását és alkotmányjogi vetületét.

Kulcsszavak: gyűlöletbeszéd, emberi méltóság, véleménynyilvánítás szabadsága, átsugárzás, sérülékeny közösség, gúnyrajz

Abstract

The purpose of this study is to investigate the issue of hate speech against the religious community by using a relevant domestic legal case. An element of cardinal importance in this case is a caricature published in a political daily newspaper, which caused social indignation. After outlining the circumstances, the author first analyzes the opposing argumentations, and then we can see how sharp difference develops between the courts in the interpretation of the caricature. The author aims to present the complexity and constitutional aspects of a case involving personal rights.

Keywords: hate speech, human dignity, freedom of expression, transmission, vulnerable consumer, caricature

1. Bevezetés

Az elmúlt évek egyik legmeghatározóbb jelensége kétségtelenül a koronavírus-járvány volt, amely egy időben uralta a közgondolkodást és hatása a mai napig jól érzékelhető. Hazai megjelenését követően a koronavírus folyamatosan jelen volt a médiában a járványidőszak alatt, hiszen a lakosság tájékoztatása, felvilágosítása rendkívül fontos a veszélyhelyzetben.

A járványhelyzetről való tájékoztatás egyik kulcsszereplője a Nemzeti Népegészségügyi Központ vezetője, az országos tisztifőorvos volt, aki ebben az időszakban rendkívül sokat szerepelt a nyilvánosság előtt. Sokak számára ismert lehet, hogy számtalan mém, karikatúra, esetleg más gúnyos vagy éppen a nyilvánosság számára humoros alkotás jelent meg a közösségi

---

* Jenei Zoltán, másodéves, nappali tagozatos hallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; zoltanjenei1007@gmail.com; Konzulens: Dr. habil. Juhász Ágnes, egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék, agnes.juhasz@uni-mikolc.hu

médiában és a sajtóban az Operatív Törzs tagjairól. A legtöbb alkotás az országos tisztifőorvos szerepléseinek köszönheti létét. Az országos tisztifőorvos stílusát, szóhasználatát, öltözködését vagy bármely megnyilvánulását kifigurázó alkotások általában ártalmatlan gúnyrajzok voltak, amelyek pozitív megítélést kaptak a társadalomtól.

A jelen ügyben vizsgált karikatúra azonban eltér a társaitól. A Népszava nevű politikai napilapban megjelent gúnyrajz értelmezésének kérdése két egymásnak feszülő ellentétes álláspontot alakított ki. Az ügy sajátossága az, hogy bár az országos tisztifőorvos szerepel a kompozícióban, mégsem ő az ügy főszereplője, az ő személyén egészen túlmutat mind a társadalmi mind a jogi vita.

A társadalmi botrányt okozó karikatúra vizsgálata jogi szempontból is figyelemre méltó, mivel a kép publikálását követően kialakult nézetkülönbség bírói útra terelődött. Az értelmezés kapcsán az első- és másodfokú bíróság között fellépő érdemi véleménykülönbséget követően a Kúria foglalt állást a jogkérdésben, kifejezve egyúttal elvi jelentőségű álláspontját. Az ügy esszenciáját képező kérdésről, az alapjogok ütközésének feloldásáról végül az Alkotmánybíróság is véleményt alkotott.

2. A karikatúra nyilvános megjelenése

Magyarország Kormánya a Koronavírus-járvány Elleni Védekezésért Felelős Operatív Törzs létrehozásával kívánta kezelni a járványhelyzetet. Az Operatív Törzs rendszeresen beszámolt a járványhelyzet alakulásáról, a járvány elleni védekezés céljából meghozott intézkedésekről, a fertőzöttek és az elhunytak létszámáról. A statisztikai adatok közlése során a járványban elhunytak vonatkozásában visszatérő elem volt, hogy az elhunytak többsége idős, alapbetegségben vagy krónikus betegségben szenvedő ember volt.¹

A sajtótájékoztatók többségén jelen volt az országos tisztifőorvos, akinek tisztségéből adódóan kiemelt szerepe volt járványkezelésben és a lakosság tájékoztatásában egyaránt. Szakértőként ő tett jelentést a statisztikai adatokról, a járványügyi intézkedésekről, és az egészségügyi témájú kérdésekre adott választ. Az országos tisztifőorvos ezen időszakban gyakran vált karikatúra tárgyává, miként számos esetben kifigurázták vagy kritizálták stílusát, beszédmódját, öltözködését, szóhasználatát, esetleg humorossá tették a személyét. Érthető módon az országos tisztifőorvos rendszeres szereplése és a koronavírus-járvány okozta szorongás feloldásának egyik leghatékonyabb eszköze, a humor arra indította a lakosság egy részét, hogy különféle gúnyos alkotásokat, karikatúrákat, mémeket készítsen az országos tisztifőorvosról.

Az alperes által kiadott, a nyilvánosság által jól ismert politikai napilap, a Népszava jelentette meg az ominózus karikatúra készítőjének alkotását.² A karikatúra készítője a kép jobb oldalán a keresztre feszített Jézus Krisztust helyezte el, mellette állt az országos tisztifőorvos, aki pulpitus mögött – miközben Krisztusra tekint – megállapítja, hogy: „*Alapbetegsége függőséget okozott*”. A kép „*Krónikus*” felirattal jelent meg. Az orvostudomány ezzel a kifejezéssel kívánja kifejezni, hogy a beteg jelenleg fennálló állapota hosszan tartó és káros lesz számára. A koronavírus egészségügyi vonatkozása miatt és az országos tisztifőorvos megjelenése miatt okkal feltételezhetjük a karikatúrában megjelenő fogalmak, így a függőségnek is az egészségügyi vonatkozásban való értelmezhetőségét.

A felperes, római katolikus keresztény vallású politikus keresetet nyújtott be. Álláspontja szerint az alperes megsértette a keresztény vallási közösség méltóságának jogát, ennek folytán a felperes mint a keresztény közösség római katolikus vallású tagjának az emberi méltósághoz

¹ Kúria Pfv.IV.21.047/2021/6.

² Népszava, 2020/147. évf. 99. szám (2020.04.28.)

és a vallásszabadsághoz fűződő személyiségi jogát. A felperes szerint a közzétett karikatúra nagy nyilvánosság előtt kifejezőmódjában indokolatlanul bántja a keresztény közösséget. Az egyik ismert internetes portál által indított petíciót több mint harmincezen írták alá, ezzel a Népszava szerkesztőit arra szólították fel, hogy a keresztény vallás gyalázását hagyják abba.³

3. A felperesi- és az alperesi érvelés

A felperes kiindulópontként a keresztény közösséghez való tartozást személyisége lényeges elemének jelölte meg, és arra hivatkozott, hogy a karikatúra a nagy nyilvánosság előtt megalázó módon tüntette fel vallása egyik legfontosabb szimbólumát a keresztre feszített Jézus Krisztust. Álláspontja szerint indokolatlanul sértő kifejezőmódot választott az alkotó karikaturista, mert a megszokott Jézus-ábrázolást összemosta egy közéleti szereplő kritikájával, noha ezt megtehetette volna az adott vallási közösség megsértése nélkül is. A politikus állította, hogy az országos tisztifőorvos fontos szereplője a képnek, akinek járványügyi tevékenységét gúnyolja a karikaturista, aki azonban nem kizárólag a szakember kritikáját jeleníti meg, hanem az adott kontextusban, az adott kompozícióban egyértelműen lealacsonyító és blaszfém a Jézus-ábrázolás és a keresztény közösség hitbéli meggyőződésének kritikája. A vallási közösség a járványidőszak alatt nem tett politikai állásfoglalást, és a készítő a saját, közéleti kérdésben foglalt álláspontját – amely a katolikus vallási közösség valamely közéleti vitában elfoglalt álláspontjának kritikájaként lett volna értelmezhető – sem mutatja be, ezzel öncélúvá teszi a vallási jelkép felhasználását.

A kép sugározza, hogy a függőségből eredő hit addiktív, következménye a keresztre feszítés. Ezt kettős módon értelmezi a politikus: fenyegetés a közösség tagjaira nézve, mert okkal számíthatnak arra, hogy „hitbéli függőségük” miatt megtorlás éri őket, másrészt a karikatúra készítője gúnyolódik a vallási közösség tagjain, akik beteges dologban hisznek. A politikus interpretációjában a karikatúrán szereplő „Krónikus alapbetegség” felirat Jézus tanítását hivatott károsnak definiálni. Ez a diszfunkció egyben függőséget is okoz a keresztény vallás követőinek, így a hívők is betegségben szenvednek. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban Ptk.) vonatkozó rendelkezése alapján a politikus, mint a vallási közösség tagja jogosult fellépni a gyűlöletbeszéd ellen.⁴

Fézer Tamás elemzése szerint a gyűlöletbeszéd klauzulával szankcionált kijelentések csoportosulásra vonatkoznak és az a személy, aki a közösséghez tartozónak vallja magát önmagára származtatja át a közösséget ért sérelmet, mert a közösségnek nem lehetnek személyiségi jogai, csak a tagjainak, ezzel a közösség tagja saját személyiségi jogainak megsértésére alapozhat perindítás során. Az érintett személy egy általánosító kijelentést formálhat egyedi sérelemmé. Ez a lehetséges felperesek számát jelentősen növelné, így szükséges korlátozni a kollektív jogvédelmet a következő tényezőkkel: a közösséghez tartozás személyisége lényeges vonásának minősüljön, nagy nyilvánosság előtt, súlyosan sértő vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó közlés valósuljon meg.⁵

A közéleti szereplőt az átlagembernél valóban nagyobb tűrés kötelezettség terheli, ezért a róla készült bírálatot addig kell tűrnie, amíg az nem valósít meg becsületsértést, nem rágalmoz és nem esik a magán- vagy családi életének védelme alá.⁶ Ám nem azonos a jogkorlátozás mércéje a vallási közösség tagjainak méltósága és a vallási közösség közszereplést vállaló

³ Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14.

⁴ Ptk. 2:54. § (5) bekezdés

⁵ FÉZER Tamás : Személyiségi jogok. In OSZTOVITS András (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. I. kötet. Budapest, Opten Kiadó. 2014. 351–352.

⁶ Ptk. 2:44. §

képviselőinek személyiségi jogai tekintetében, így alapjogok ütközés esetén a közösség tagjaként elszenvedett sérelem tűréshatára alacsonyabb a vallási közösség közszereplést vállaló képviselőinek személyiségi jogaira vonatkozó tűréshatárnál. Megjegyzendő, hogy az országos tisztifőorvos a koronavírus-járvány által okozott körülmények miatt kényszerült közéleti szereplésre. Tisztsége önmagában nem elegendő ahhoz, hogy közéleti szereplőnek tituláljuk, mindig a releváns élethelyzetet kell vizsgálni.

Meglátásom szerint nem keresztény vallású vagy ateista személyek által nehezen lenne sérelmezhető az alkotás, mert az esetükben nincs olyan védett érték, amelyre a sértés irányulhatna, ezzel egyéni sérelmüket nem tudják bizonyítani, azonban a képen megidézett vallási közösség egyik tagja már jogosan fejezheti ki ellenvetéseit az ábrázolással és a tartalommal kapcsolatban.

A felperes kérte, hogy a bíróság állapítsa meg a közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jogának megsértését és kötelezze az alperest nyilvános elégtétel adására a felperes által meghatározott bocsánatot kérő szöveg publikálásával a politikai napilapban, valamint sérelemdíj, és a perköltsége megfizetésére kérte kötelezni az alperest.

Az ellentétes oldal érvelését is vizsgálni szükséges. A Népszava kiadója kérte, hogy a bíróság utasítsa el a keresetet. Állítása szerint az egyén jogséreleme csak akkor következhet be, ha önazonossága olyan szoros összefüggésben áll a közösséggel, hogy a közösséget ért sérelem átsugárzik a közösség tagjára is. Az *átsugárzás-elvének* alkalmazása a véleménynyilvánításhoz való jog védelmét biztosítja azáltal, hogy igen szűk körben, csak kiszolgáltatott csoportokkal szemben, extrém módon támadó magatartásokat szankcionál. A német alkotmánybírói gyakorlat alapján az *átsugárzás-elvének* alkalmazása során a bíróságoknak azt kell vizsgálni, hogy „*a szűrő, amely a közösség és a közösség tagját alkotó egyén között feszül az adott jogvitára okot adó esetben képes-e átengedni a közösséget ért sérelmet az egyén oldalára.*”⁷

Az alperesi vélekedés szerint a vallási jelképek felhasználása nem jogellenes, hiszen a vallási közösség tagjainak, akik szabadon gyakorolják vallásukat el kell fogadniuk a hitükkel ellentétes nézeteket. Álláspontja szerint esetében a véleménynyilvánítás szabadsága kárt szenvedne, ha megtiltanák számára a jelképek használatát. A szabad vallásgyakorlat alapján nem alaptalan a gondolat.

Robert A. Kahn szerint is jogos az aggály, hogy a vallási szimbólumok becsmérése vonatkozó átfogó tilalom korlátozná a vallási kérdésekről folyó vitát. A valamely vallást kritizáló kijelentések kriminalizálása elméletileg nehezen határolható el a más vallás követői vagy az ateisták által tett észrevételek kriminalizálásától. Egyébiránt, a vallások becsméréseinek kritikusai elméleti nehézséget tártak fel azzal a szélsőséges állásponttal kapcsolatban, hogy a vallási szimbólumok használatát (vagy becsmérést) azért kell büntetni, mert azok mindig sérelmet okoznak az áldozattá váló csoportnak.⁸

Fontosnak tartom leszögezni, hogy a szabad vallásgyakorlatból eredően a karikatúra készítőjének természetesen nem kell vallania az említett vallási közösség által képviselt hitbéli meggyőződést, de azt tiszteletben kell tartania, azaz nem minősítheti betegnek őket. Egy vallási közösség által erkölcsileg védettnek, akár „szentnek” elfogadott értéket (például a vallási jelképek) nem kell a közösségen kívülállóknak is ennek megfelelően védettként elfogadni, de tiszteletben kell tartania, ha azt egy közösség tagjai annak vallják.

⁷ Vö.: BVerfGE 93, 266. (1994) hiv. GÁRDOS-Orosz Fruzsina, PAP András László. In GÁRDOS-Orosz Fruzsina – PAP András László: Gondolatok a gyűlöletbeszéd polgári jogi szabályozásának jogi és jogpolitikai környezetéről, *Állam- és Jogtudomány*, 2014/2. 3-26. (elérhető: <https://real.mtak.hu/18119/1/2014-2-gardos-pap.pdf>, a letöltés ideje: 2024.02.20.)

⁸ Robert A. KAHN: Sértő szimbólumok és a gyűlöletbeszéd szabályozása – Hol legyen a határ?, *In Medias Res*, 2014/2., 235-253. (elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5916946>, a letöltés ideje: 2024.01.12.)

Az alperes szerint a karikatúrán vegyülő elemeknek van politikai kötődésük: a központi elem, az országos tisztifőorvos állami tisztviselőként szerepel, az „alapbetegség” a kormányzati kommunikációból átvett fordulat, a napilap pedig, amelyben a karikatúra készítője közölte művét köztudottan politikai, aktuális közéleti témákkal foglalkozik. Az alperes továbbra sem volt hajlandó elismerni, hogy az általa vallott nézet nem az egyedüli értelmezése a képnek. A karikatúra szerinte egy abszurd helyzetet kívánt ábrázolni, mert a karikaturista a politikai propaganda önkényes céljait tartja vitathatónak. Mindössze aktuálpolitikai kérdésben jogszerűen nyilvánította ki véleményét és Jézus-ábrázolása nem lépte túl a hagyományos megjelenítéseket, illetve funkciója csak díszlet, eszköz a véleményének nyomatékosítására. További lényeges elem, hogy Magyarországon a lakosság közel fele vallja magát a keresztény közösség tagjának, ezért az alperes szerint nem tekinthető kiszolgáltatott csoportnak.⁹

Véleményem szerint a karikatúra készítőjének elsődleges szándéka valóban az volt, hogy az országos tisztifőorvos által kifejtett kormányzati álláspontot bemutató kommunikációt bírálja, azonban az is hasznára vált, hogy az országos tisztifőorvos köztudottan katolikus vallású, ezt a sajtótájékoztatókon nyakláncként viselt kereszt is mutatja. Így figyelhetjük meg a készítő másodlagos szándékát, amely már az országos tisztifőorvos vallására utal, pontosabban annak kifigurázásra a kormányzat és az állami tisztviselő kommunikációjának támadásaként. Ha nemzeti értéknek a kereszténységre nem hivatkozhatnánk, és az országos tisztifőorvos sem lenne a keresztény közösség tagja, esetleg ateista lenne, akkor a karikatúra veszített volna erejéből, sőt elképzelhető, hogy nem vallási szimbólum bevonásával készült volna el, mert nem tudnánk kapcsolatba hozni a vallási szimbólumot az állami tisztviselővel.

4. Az elsőfokú bíróság és a másodfokú bíróság közötti véleménykülönbség

A Fővárosi Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a felperes keresete alaptalan. Vizsgálódásának középpontjában a karikatúra üzenetének és témájának megállapítása állt. E kérdésekben úgy határozott, hogy karikatúra közéleti témájú, célja az Operatív Törzs kommunikációjának kifigurázása. A szokványos Krisztus-ábrázolást a készítő eszközként használta fel a véleményének kinyilvánítására. A felperes által említett mögöttes tartalomra a karikatúra elemeiből nem lehet okszerűen következtetni. A bíróság szerint sem a karikatúra képi megjelenése, sem annak tartalma nem fogható fel jogsértőnek, mert nem a keresztény vallási közösség ellen irányult a következő megállapítások alapján.¹⁰

A karikatúra műfaji sajátossága az aktuális tartalom egyértelmű és humoros kifejezése. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az átlagos tájékozottságú olvasó számára egyértelműen megállapítható a gúnyrajz célja. Jézus alakjának felhasználása jelen ügyben nem tekinthető öncélúnak, bár erkölcsileg megkérdőjelezhető. A bíróság általánosítással reagál, miszerint egy vallási közösség tagja bármely esetben érezhet erkölcsi aggályt, amennyiben a vallásához köthető jelképet profán módon használnak fel, de az aggály önmagában még nem üti meg ezzel párhuzamosan a jog szerinti mércét is.

A karikatúra publikálása valójában társadalmi vitát generált, ezt támasztja alá a felperes által bemutatott petíció, amelyet mintegy harmincezren írtak alá a keresztény közösség tagjai és azon kívülálló személyek. Bár a felperesnek a per során nem kell bizonyítania, hogy a társadalmi felháborodás ténylegesen milyen mértékű volt, a petícióra való hivatkozás mégis jó lépés volt, mert a közösségre gyakorolt hatás megállapítását valóban elősegítette. Nem felejtethetjük azonban el, hogy a véleménynyilvánítás szabadságából adódóan az alperesnek és a

⁹ Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14.

¹⁰ Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14.

karikaturistának is túrnie kell, hogy a rajzot a társadalmi vita keretében más személyek kritizálják.¹¹

Az elsőfokú bíróság kiemeli, hogy a rajz művészi színvonalának megítélése nem a bíróság feladata, a bíróság nem foglalhat továbbá állást politikai vagy közéleti kérdésben, ezért döntést kizárólag jogkérdésben hozhat.¹² A bíróság helyesen járt el, amikor kerülte az említett kérdésekben való állásfoglalást, azonban elmulasztotta vizsgálni, hogy a mű bármely eleme vagy az elemei által kifejezett tartalom, illetve a kép összes lehetséges értelmezése alkalmas-e arra, hogy a keresztény közösség tagja sérelmét fejezze ki.

Abban az esetben, ha egyetértünk a karikatúra képi és szöveges ábrázolásával, helytelenül arra készíthetnénk egy közéleti szereplést vállaló vallásos embert, hogy elgondolkodjon azon, hordjon-e keresztet a nyakában, mint identitásjegyet, mert bár az a saját vallásszabadságából eredően megengedett, mégis kellemetlen helyzetet teremtve visszaélhetnek vele.

Az alperes téves megállapítására reagált a bíróság, amikor kifejezte, hogy alaptalannak találja azt az alperesi hivatkozást, amely szerint a Ptk. 2:54. § (5) bekezdése szerinti jogvédelem kizárólag a „sérülékeny” közösségeket illeti meg, mert ez sem az Alaptörvény rendelkezésiből, sem pedig a Ptk. szabályából nem következik. *„Önmagában az, hogy egy adott vallási közösség nagyszámú taggal rendelkezik, nem jelenti azt, hogy méltóságuk, vallásszabadságuk ne sérülhetne, illetve ne élvezne az Alaptörvény szerint védelmet.”*¹³ Másként fogalmazva: az Alaptörvény biztosítja minden ember számára az emberi méltósághoz való jogot,¹⁴ és minden ember emberi méltósághoz való joga egyenrangú, így minden emberek által alkotott közösség minden tagjának azonos védelmet kell élveznie a jogsértések ellen függetlenül a közösség erejétől. Ennek figyelembevételével meggyőződésem, hogy dogmatikai szempontból helytelen a közösség sérülékenységének jogvédelemhez való feltételül szabása.

A sérülékeny jelző használatával kialakított meghatározásnak köszönhetően a joggyakorlatban egy újabb *homályos tartalmú fogalom* érvényesülését láthatjuk. A „sérülékeny közösség” definiálása újabb nehézségeket vethet fel, mert nem lehet egzakt módon meghatározni, hogy mely közösségek minősülnek sérülékenynek, hanem csak annak elemeit kísérelhetjük meg felsorolni, és *minden esetben egyénileg, eseti jelleggel kell vizsgálnia* a bíróságnak, hogy ezek alapján kiszolgáltatottnak tartja-e az adott közösséget vagy sem. Amennyiben sérülékenynek titulálunk egy közösséget, nem hagyatkozhatunk kizárólag annak létszámára: az alacsony létszám nem váltja ki szükségképpen azt, hogy sérülékeny a közösség és a magas létszám sem egyértelmű garancia arra, hogy a közösség ne kerülhetne kiszolgáltatott helyzetbe. A létszám mellett érdemes további tényezőket is figyelembe venni, például a közösség a tevékenységéből adódóan kiszolgáltatott-e, illetve milyen társadalmi megítéléssel rendelkezik.

Figyelemre méltó az Alkotmánybíróság megállapítása, amely szerint: *„[h]a egy közösséget hazánkban történetileg súlyos sérelmek értek, illetve ha a jelenkorban ismétlődő támadásoknak van kitéve, akkor az adott közösségnek a társadalmon belüli méltósága sérülékenyebbnek tekinthető.”*¹⁵ A „sérülékeny közösség” használatát nem csak a hazai joggyakorlatban, hanem Uniós szinten is láthatjuk. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban EJEB) már számos ítéletében nyilvánított bizonyos társadalmi csoportokat sérülékenynek, így például a

¹¹ Kúria Pfv.IV.21.047/2021/6.

¹² Lásd: Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14. számú határozata [37] pont; Fővárosi Törvényszék Sajtóosztályának sajtóközleménye 2021. január 20-án

¹³ Fővárosi Törvényszék 22.P.21.457/2020/14. számú határozata [24] pont

¹⁴ Magyarország Alaptörvénye, II. cikk

¹⁵ 7/2021. (II.19.) AB határozat [31] pont

gyermek és a fiatalok jogait minden körülmények között védelemben kell részesíteni a fizikai és mentális sérülékenységük miatt.¹⁶

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletével szemben ellentétes álláspontot nyilvánított ki, ezért azt részben megváltoztatta. A Fővárosi Ítéltábla úgy ítélte meg, hogy az alperes a karikatúra közzétételével megsértette a felperes keresztény vallási közösséghez tartozásával összefüggésben érvényesített, emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát, ezért nyilvános elégtétel adására és sérelemdíj megfizetésére kötelezte az alperest.¹⁷

A bíróság nézőpontja szerint az ügy kardinális kérdése két egymással konkuráló alapjog összemérése. Jelen ügyben az alperesnek a sajtót is megillető szabad véleménynyilvánításhoz való joga áll szemben a felperes emberi méltósághoz való jogával és a közössége méltóságával kapcsolatos jogi védelemmel. Véleményem szerint helyes úton indult el a bíróság, amikor kellő alaposággal azt vizsgálta, hogyan lehet a jogütközést feloldani.

A másodfokú bíróság az Alkotmánybíróság azon véleményére is utal, amely szerint az emberi méltóság alkotmányos alapjog, amely a véleménynyilvánítás korlátját képezi. A versengő alapjogi értékek közül ebben az ügyben az emberi méltósághoz való jognak elsőbbséget kell élveznie.¹⁸ A Ptk. rendelkezése szerint az emberi méltóság „anyajog”, azaz a személyiségi jogok eredője,¹⁹ valamennyi alapjog forrása, ennek okán legalább olyan erős jog, mint a belőle származtatott szabad véleménynyilvánítás joga. Alapjogok összemérésénél kiindulásként természetesen meg kell állapítani, hogy az érintett jogok valóban ütköznek, így az egyik jog sérül, s ezután vizsgálható, hogy melyik jogot kell előnyben részesíteni. Miként a szabad véleménynyilvánításhoz való jog alanyi jog,²⁰ biztosítani kell annak kiteljesedését mindaddig, amíg az egyén joggyakorlása nem eredményezi mások jogainak, így az emberi méltósághoz való joguknak a csorbulását.²¹

A hivatkozott alkotmánybírósági joggyakorlat szerint a véleménynyilvánítás joga „*magában foglal a szóbeli vagy írásbeli kommunikáción túli aktusokat is*”; tehát az ember nemcsak szavakkal, hanem képek, szimbólumok használatával is megoszthatja gondolatait, s ez a szimbolikus beszéd a véleményszabadság klasszikus kérdései közé tartozhat.²² A véleménynyilvánítás ennek a méltóság által védett szférának a megsértésére irányul, ha az emberi természet legbelsőbb köreibe hatol, ezzel öncélúan támadja a személyiség és az identitás lényegét alkotó vonásokat.²³

Amint azt a másodfokú bíróság kifejezte, az ügy specialitását az adja, hogy az érintett felperes olyan támadást szenvedett el, amely nem személy szerint őt érinti, hanem azt a vallási közösséget, amelynek tagja. Ez a támadás akkor hathat ki az egyénre, ha „*a vallási érzület az emberi méltóság szükségszerű kifejeződését*” jelenti, tehát lényeges értéke az embernek. Véleményem szerint a vallási meggyőződés nem szükségszerűen képez az ember számára lényeges személyiségjegyet, viszont erre alkalmas. Számos vallásos ember számára a vallási meggyőződése határozza meg a gondolkodásmódját, formálja a világnézetét és erkölcsi érzékét, valamint a mindennapi tevékenységére is hatással bírhat. A vallásos emberek jelentős részének

¹⁶ BÉRES Nóra (2023): Strasbourgi tükör: az online gyűlöletbeszéd és a kibermegfélemlítés az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogában. In NAGY Zoltán szerk.: Az összehasonlító jog eszközeivel a gyűlölet ellen. Az online gyűlöletbeszéd, zaklatás és megfélemlítés nemzetközi szabályozása. Budapest, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. 73-97.

¹⁷ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.273/2021/4.

¹⁸ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.273/2021/4.

¹⁹ Ptk. 2:42. § (2) bekezdés

²⁰ Magyarország Alaptörvénye, IX. cikk (1) bekezdés

²¹ Magyarország Alaptörvénye, IX. cikk (4) és (5) bekezdés

²² 7/2021. (II.19.) AB határozat [24] pont

²³ 3263/2018. (VII.20.) AB határozat [41] pont

életében kiemelkedő szerepet kap a vallása, mint a saját, méltósága által védett szférájának része.²⁴

Jelen ügyben a másodfokon eljáró tanács, az alkotmánybíróági gyakorlatot figyelembe véve megállapította, hogy a véleménynyilvánítás gyakorlása nem korlátlan, és egy véleménynek többes üzenete vagy értelmezési módja is lehet, ezért a jogsértő közlés nem élvezhet mentességet azért, mert abba jogszerű módon a közügyek körébe tartozó elemeket is beépítettek. A jelentésrtegek feltárása során vizsgálni kell a formai jelentést, a tartalmi jelentést és a kontextust is. A karikatúra témája pedig nem pusztán közéleti jellegű, mert a Jézus-ábrázolás megjelenítésének irányultságában a vallási közösség tagjaira gyakorolt hatást kell vizsgálni, így szándékoltság hiányában is megvalósítható a jogsértés.

A bíróság elismerte, hogy a képek kettős jelentéstartalma vizsgálható. Az alperes által vallott kormányzati kommunikációt bíráló célzat mellett a felperes szubjektív értelmezése is helytálló. Míg a „Krónikus” kifejezés valóban közéleti jellegű, a „függőség” szó használata összekapcsolható a szónak a halállal való azonosításával, mert a képen szereplő Jézus halálát „alapbetegsége” okozta az országos tisztifőorvos szerint. A bíróság álláspontja szerint a képi ábrázolás funkciójából adódóan további értelmezést és intenzív vizsgálandást igényel, amelyet az elsőfokú bíróság elmulasztott.

A bíróság véleménye szerint a szöveges- és a képi megjelenés által arra lehet következtetni, hogy az ábrázolt Jézus Krisztus nem mellékszereplője a karikatúrának. Az alperes által vallott kormányzati kritikára nem lehet egyértelműen következtetni, és a választott kifejezőmód a közérthetőség hiányában helytelen választás volt, az ábrázolással pedig nem járult hozzá a közügyek megvitatásához.²⁵

A hivatkozott alkotmánybíróági gyakorlat szerint: „[k]özügy megvitatása esetén, ha a közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása a cél, a vélemény kifejezésének a választott formája, stílusa nem lehet következtelenül vagy túlzóan bántó.”²⁶ A másodfokú bíróság utal arra is, hogy a véleménynyilvánítás során fontos a sértő tartalom és kifejezőmód lehetőség szerinti kerülése, illetve „az írói eszköz és az ironia műfaji sajátossága sem adhat korlátlan felmentést mások emberi méltósága vagy a közösségek méltósága megsértésének felelőssége alól” a Kúria ítélezési gyakorlata szerint.²⁷

Egy vallási csoporton kívüli személy bizonyára úgy értelmezné a képet, ahogyan a karikaturista, tehát nem gondolná sértőnek, mert számára nincs olyan érték, amit a karikatúra sérthet, hiszen nem a vallási közösség tagja. Amikor több értelmezés lehetséges, akkor nem elvárható, hogy mindenki pontosan úgy értelmezze, vagy csak a kép készítőjével azonos módon értelmezze a képet. A jogsértés akkor is megvalósul, ha az alkotás elsődleges jelentése nem sértő mások számára, azonban a másodlagos jelentése már egyesek számára az lehet. A bíróságnak pedig azt kell vizsgálni, hogy a jogsérelem alkalmas lehet-e arra, hogy általában véve a közösséghez tartozó személy személyiségi jogának a sérelmét is okozza.²⁸

²⁴ Vö.: Az Egyesült Királyságban a vallási meggyőződés vagy annak hiánya is gyűlöletbűncselekmények alapjául szolgálhat: „(...) a vallási alapon történő gyűlölet egy meghatározott vallási meggyőződésű vagy vallási meggyőződéssel nem rendelkező személyek csoportja ellen irányuló gyűlöletet jelent. (...)” (1986. évi Public Order Act 3A.29A.) hiv. JUHÁSZ Ágnes (2023): A gyűlöletbeszéd és a kibermegfélemlítés szabályozása az Egyesült Királyságban. In NAGY Zoltán szerk.: Az összehasonlító jog eszközeivel a gyűlölet ellen. Az online gyűlöletbeszéd, zaklatás és megfélemlítés nemzetközi szabályozása. Budapest, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet. 229-272.

²⁵ Fővárosi Ítéltábla I.Pf.20.273/2021/4.

²⁶ 7/2021. (II.19.) AB határozat [31] pont

²⁷ Kúria Pfv.IV.20.199/2020/6. számú határozata [27] pont

²⁸ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról, 507. § (2) bekezdés

5. A Kúria döntésének vizsgálata

Az alperes felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő, mert állítása szerint a jogerős ítélet nem vette figyelembe, hogy „*az egyénnek a személyisége lényegi tulajdonságát jelentő közösséghez tartozása miatt bekövetkezett jogséreleme csak akkor állapítható meg, ha a bíróság elismeri, hogy van egy, az átsugárzásra vonatkozó törvényi vélelem, és ha a személyiség lényegi vonásaként jellemezhető az adott közösséghez tartozás, és a csoport olyan jól meghatározható, körülhatárolható és sérülékeny, hogy a közösséget ért jogsérelem képes áthatni az egyénre: a közösség ereje nem hártja el a támadást.*” Véleménye szerint csak nagyon szűk körben, a kiszolgáltatott csoportokat érintő rendkívül jelentős támadó magatartás esetén lehet szankciót alkalmazni.²⁹

Az *átsugárzás* elméleti koncepciója egy időben Magyarországon is megjelent a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban rPtk.) személyhez fűződő jogokat szabályozó részének 2007. évi módosításával.³⁰ Az Alkotmánybíróság azonban a hivatkozott szakaszt a 96/2008. (VII. 3.) számú határozatával megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság döntése szerint az emberi méltósághoz fűződő jog csak természetes személyt illet meg alapjogként, a közösségeket viszont nem. Elfogadták ellenben, hogy a közösség egészét a véleményszabadság körébe tartozó megnyilvánulás kapcsán ért sérelem jogsérelemként jelenhet meg az egyén oldalán, aki ezzel szemben a jog eszközével is felléphet. Az emberi méltósághoz fűződő alapjog sérelme, az ehhez kapcsolódó védelem ebben az esetben korlátja lehet a véleményszabadságnak.³¹

Meglátásom szerint az emberi méltóság akkora erővel bír, hogy nemcsak az egyénre nézve, hanem az emberek csoportosulásával létrejövő közösségre is ki tudja fejteni hatását. Úgy gondolom, hogy az ún. átsugárzás tulajdonképpen nem a közösségből eredeztethető az egyénre, épp ellenkezőleg. Így tehát nem a sérelem oldaláról mondható ki az átsugárzás, hanem éppen a védelem oldaláról. Az egyének emberi mivoltukból fakadó azonos emberi méltóságuk terjeszkedik túl a személyes szférájukon, és a közösségük által új teret von védelem alá, de továbbra is az egyént védik, s nem a közösség kap polgári jogi és alkotmányos védelmet. Amíg az emberi méltóság a lehető legszorosabban kötődik az emberhez (és csak az emberhez), az tőle elidegeníthetetlen, addig az emberi méltóság által kifejtett hatás képlékeny, így tágulni képes, ha az egyén védelme megkívánja azt. Amennyiben a közösséget ért sérelem oldaláról vizsgálódunk, nem fordítunk kellő figyelmet az emberi méltóság által az emberi közösségre kifejtett hatásra, amely előfeltétele a sérelem átsugárzásának.

Az alperes úgy vélte, hogy a bíróságnak az alkotmányos keretek helyett a konkrét ügyben jelen lévő karikatúra társadalmi hatásirányát és mondanivalójának célját kell megállapítani, de a bíróság saját szubjektív értelmezését részesítette előnyben a vizuális- és a szöveges elemek

²⁹ Kúria Pfv.IV.21.047/2021/6. [33] pont

³⁰ Lásd ehhez: T/3719. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról (2007. szeptember). A kiegészítés a következő: „76/A. § (1) *A személyhez fűződő jog sérelmét jelenti különösen az a sértő megnyilvánulás, amely faji hovatartozásra, nemzeti vagy etnikai kisebbséghez való tartozásra, vallási vagy világnézeti meggyőződésre, szexuális irányultságra, nemi identitásra vagy a személyiség más lényegi vonására irányul, és személyek e vonással rendelkező, a társadalmon belül kisebbségben lévő körére vonatkozik. (2) A jogsértő nem hivatkozhat arra, hogy sérelmezett magatartása nem közvetlenül és felismerhetően az (1) bekezdés szerinti sérelem alapján igényt érvényesítő fél vagy felek ellen irányult. (3) A 84. § (1) bekezdése szerinti igények érvényesítésére az a közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú társadalmi szervezet vagy alapítvány is jogosult, amelynek célja az emberi és állampolgári jogok védelme. (...)*” (elérhető: <https://www.parlament.hu/irom38/03719/03719.pdf>, a letöltés ideje: 2024.03.20.)

³¹ GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: Az új polgári jogi gyűlöletbeszéd-szabályozásról, *Fundamentum* 17/3. 2013. 21-37. (elérhető: https://epa.oszk.hu/02300/02334/00063/pdf/EPA02334_fundamentum_13_4_04.pdf, a letöltés ideje: 2024.01.12.)

vizsgálatakor. Továbbá, a politikai napilap olvasása önmagában feltételezi a megfelelő mértékű tájékozottságot, és a napilapban megjelenő szellemi alkotás által generált vita nem egy csoport tagjainak méltósága ellen irányult.

A felperes kiemelte, hogy a vallási közösség tagjai nem kötelesek túrni hitelveik sérelmét, amely az emberi méltóságuk belső magját is érinti. Hangsúlyozta, hogy nem csak a hazai, hanem európai kitekintésben megvizsgált bírói gyakorlat szerint is kerülni kell a vallási közösségek elleni támadást, ha azzal a közügyek vitatásához nem járulnak hozzá. Egységes európai felfogás hiányában az EJEB úgy foglal állást, hogy jelzi, jogok ütközésekor automatikusan alkalmazható hierarchia nincs, tehát a szólásszabadság csak a vallásokat ért szélsőséges támadásoknál, a vélemény indokolatlanul bántó vagy sértő jellege esetében korlátozható a vallásszabadság jogának biztosítása érdekében.³² A modern Európában az istenkáromlás miatti eljárás csak akkor elfogadható, ha a megnyilvánulás sérti a hívőket. A vallási szimbólumokra vonatkozó megnyilvánulások korlátozásához sérelem szükséges, ezt elszenvedhetik egyének, de akár a társadalom egésze is.³³

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet elutasította. A Kúria álláspontja szerint alapjogok ütközése esetén az Alkotmánybíróság joggyakorlata adhat iránymutatást a jogvita eldöntésére, ezért egyetértett a másodfokú bíróság azon kijelentésével, amely szerint a véleménynyilvánítás szabadsága alkotmányosan korlátozható a magyar nemzet, a nemzeti-, etnikai-, faji- és vallási közösségek méltósága védelmében. Az ironia, a bíráló és a bizonyos fokú provokáció élvezheti a vélemény szabad kinyilvánításának védelmét, de a bíráló stílusa nem lehet túlzóan vagy következetlenül bántó, mert akkor arányos korlátozás szükséges. A jogalkalmazónak elsődlegesen azt kell vizsgálnia, hogy a cselekvőnek mi volt a célja, illetve motívuma a cselekvése során. Az eljáró bíróságok egyébként sohasem vitatták, hogy a köztudottan keresztény vallású felperes – a Kereszténydemokrata Néppárt országgyűlési képviselőjeként – vallási közösséghez való tartozása személyisége lényeges vonásának minősül és azt, hogy a karikatúra közlése nagy nyilvánosság előtt valósult meg a közismert napilapban való megjelentetéssel, a súlyosan sértő jelleg megállapítása azonban véleménykülönbséget okozott a bíróságok között.

A Kúria a másodfokú bíróságnak adott igazat, így nem fogadta el azt a vélekedést, hogy a karikatúrának csak egy értelmezése lehetséges. A vizsgálat alapján elsősorban nem a politikai kritika válik ki az értelmezés során, hanem a nem közéleti szereplő készítő szubjektív véleménynyilvánítása az adott vallási közösségről. Miként az átlagos vizuális Krisztus-ábrázolás megjelenítése nem minősíthető sértőnek, azt kellett vizsgálni, hogy a karikatúra által közvetített közlés kifejezőmódja indokolatlanul bántó-e. A bíróság szerint az átlagos olvasó számára nem azonosítható be egyértelműen a karikatúra jelentéstartalma a tartalmi ellentmondások miatt, és ezt a Jézus-ábrázoláshoz társított „függőség” felirat is tovább súlyosította, mert újabb találgatásokra adott okot.

³² Lásd: Az EJEB-nek az Otto-Preminger-Institut kontra Ausztria ügyben hozott ítélete (13470/87, 1994.): A demokratikus társadalmakban szükségesnek tekinthető a vallási tisztelet övezte tárgyak elleni helytelen támadások szankcionálása, illetve megakadályozása, feltéve, hogy minden kiszabott „formalitás”, „feltétel”, „korlátozás” vagy „büntetés” arányos az elérni kívánt törvényes céllal. A bíróság szerint egy demokratikus társadalomban szükség lehet az ilyen kritika vagy visszaélés nyilvános kifejezésének korlátozására is. (elérhető: [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-57897%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-57897%22])}, a megtekintés ideje: 2024.02.12.); lásd továbbá: Az EJEB-nek a Patrício Monteiro Telo de Abreu kontra Portugália ügyben hozott ítélete (42713/15, 2022.): A bíróság kiemelte, hogy a karikatúrát a kontextusával együttesen kell értelmezni. Az EJEB megállapította, hogy a portugál bíróságok nem végeztek alapos mérlegelést az ügyben érintett alapjogok között, valamint nem vették figyelembe a politikai szatírának az EJEB ítélkezési gyakorlatából fakadó jellemzőit. (elérhető: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-217556%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-217556%22])}, a megtekintés ideje: 2024.02.12.)

³³ KAHN i. m. 235-253.

A bíróság helyesen hivatkozik a *karikatúra általános definíciójára*, hogy ezzel érvelését szilárd alapra helyezze. Jelen ügyben a személyes vélemény kinyilvánításának formája a karikatúra volt, amely jellemzően külső jellemvonásokat vagy tulajdonságokat szándékosan túlzó módon kigúnyol és humorosan ábrázol. Célja lehet a szándékos torzítás is, mert egyszerű, könnyen beazonosítható tartalmat kíván közvetíteni. A vicc határa tehát ott van, ahol a gúnyolódás lekicsinylésbe megy át, ezzel az eredeti – mulatságot kiváltó – célkitűzést önkényes bírálattá formálja.³⁴

A hagyományos Krisztus-ábrázolás, és a közügyekre való hivatkozás önmagában még nem mentesítenek a jogsértésért való felelősség alól, ezért a Kúria döntése alapján a két ütköző alapjog mérlegelésének következtében a véleményszabadság korlátozása szükséges az emberi méltóság védelme érdekében. A Kúria jogszabálysértést nem talált a másodfokú bíróság munkájában, és az eljárásával is egyetértett, ezért a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.³⁵

6. Az Alkotmánybíróság álláspontja a konkuráló alapjogok összeméréséről

Az alperes a Kúria felülvizsgálatot elutasító végzését követően alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz, amelyben kérvényezte, hogy a testület állapítsa meg a Kúria döntésének alaptörvény-ellenességét, és ezért semmisítse meg az ítéletet. A határozat alapján az Alaptörvénynek azon rendelkezése, amelyre a felperes hivatkozik³⁶ kiterjed a karikatúra műfajára is, mert a vélemény kinyilvánításának módja nem csak szavakkal, hanem valamely magatartás tanúsításával, gesztusokkal, képi elemekkel is megvalósulhat, de az Alaptörvény rendelkezése ezen esetekre is épp úgy vonatkozik, mint a verbális közlésre. Az Alkotmánybíróság 6/2021. (II.19.) számú határozata és a 7/2021. (II.19.) számú határozata alapján a vizsgálódásban értékelni kell, hogy az adott közéleti szereplőn túl, közszereplőnek nem minősülő személyek a közlést sértőnek találhatják.³⁷

Az Alkotmánybíróság már korábban kifejtette, hogy „súlyosan sértőnek”, illetve „kifejezésmódjában indokolatlanul bántónak” minősíthető a közlés akkor, ha „*a közösség tagjai emberi méltóságának korlátozhatatlan magját sérti, illetve, ha egyébként öncélúan a közösség, illetve tagjai méltóságának a megsértésére irányul.*”³⁸

A vallási jelképek használata természetesen nem minden esetben jogsértő, azonban a vélemény szabad kifejezése csak addig terjed, amíg a közlés nem öncélú, gyűlöletet keltő, egy közösséghez tartozó személy emberi mivoltját becsmérő, súlyosan sértő, esetleg más jogsértést megvalósító. Abban az esetben, ha közéleti vitában kifejtett véleményről beszélünk, ez önmagában nem élvezhet mentességet az előbbi megállapítás alól. Meglátásom szerint egy karikatúristának kiváltképpen körültekintően kellene eljárnia abban az esetben, ha vallási jelképeket használ fel alkotásában, mert ha ezt elmulasztja, akkor tevékenysége könnyen okozhat sérelmet más személyek számára. Ezt sajnos a napilap szerkesztői nem ismerték fel. A toleranciának addig kell tartania, amíg a vallásra vonatkozó negatív állítások a vallás követőire vonatkozó negatív állításokká nem válna, így a vallási érzékenységben okozott sérelem olyan fokúvá válik, hogy az már akadályozhatja a sértetteket abban, hogy saját vallásos meggyőződésüket gyakorolják.³⁹

³⁴ A magyar nyelv értelmező szótára I-VII. kötet, (szerk.: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete), Akadémiai Kiadó, (elérhető: <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/elolap.php>, a megtekintés ideje: 2024.01.19.)

³⁵ Kúria Pfv.IV.21.047/2021/6.

³⁶ Magyarország Alaptörvénye, IX. cikk (5) bekezdés

³⁷ 3488/2022. (XII.20.) AB határozat [32] pont

³⁸ 6/2021. (II.19.) AB határozat [25] pont

³⁹ KAHN i. m. 235-253.

Az Alkotmánybíróság fontosnak tartotta jelezni, hogy „a közösség méltóságának megsértése nem azonos a közösség megsértésével, s még kevésbé a közösség egyes tagjai érzéseinek megsértésével” – a visszaélések elkerülése miatt. Nehézség itt az egymáshoz viszonyítás módja miatt támad, mert az Alkotmánybíróság a „közösség méltóságától” fokozatosan távolítja elsőként a „közösség megsértését”, majd a „közösség egyes tagjai érzésének megsértését”. Ennél a pontnál azonban megáll a fejtegetés, a fogalmakat csak felületesen járja körül.⁴⁰

Az Alkotmánybíróság a vallási közösségek vonatkozásában figyelemre méltónak tartotta, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezései nemcsak a társadalmon belül kisebbségben lévő vallási közösségeknek nyújtanak védelmet, hanem olyan közösségnek is, amelyhez tartozó személyek a társadalom egészéhez viszonyítva adott esetben többséget alkotnak, így a keresztény közösségnek is. Ez egyértelműen levezethető a törvény előtti egyenlőség elvéből és a hátrányos megkülönböztetés tilalmából. Miként az Alaptörvény a Nemzeti Hitvallásban kifejezi országunk vallási hagyományainak tiszteletét és a kereszténység nemzetmegtartó szerepét, ebből adódóan a keresztény közösséget is vitathatatlanul megilleti az a jogvédelem, amelyben más vallási közösségek részesülnek.⁴¹

Az Alkotmánybíróság két hasonló ügyben hivatkozott a Ptk. elfogadásának alapjául szolgáló törvényjavaslatra. A törvényjavaslatban foglaltak szerint vannak olyan helyzetek, amikor fontos megkülönböztetni a lényeges és a lényegtelen személyiségjegyeket.⁴² Ez segít abban, hogy a jogalkalmazás fókuszában a valódi fontosságú elemek álljanak, és ne olyan tulajdonságok vagy jellemzők, amelyek nem relevánsak az adott helyzetben. A közösséghez való tartozásra vonatkozóan a testület azt hangsúlyozza, hogy a jogérvényesítőnek nemcsak látszólagosan, hanem belső meggyőződéssel is részt kell vennie a közösségben. Ez azt jelenti, hogy nem elegendő pusztán külső szabályoknak megfelelni vagy megjelenésben együtt élni a közösséggel, hanem belső elkötelezettségre és megértésre is szükség van. A „súlyosan sértő vagy kifejezőmódjában indokolatlanul bántó” kifejezés arra utal, hogy a jogi érvényesítésnek figyelembe kell vennie a hírnév- és becsületvédelem fontosságát. Az értelmezés során figyelembe kell venni nemcsak az igényérvényesítő érdekeit, hanem a közösség méltóságát is. Következésképpen a jogalkalmazás során szükség van arra, hogy ne csak az egyéni jogokat és érdekeket vegyék figyelembe, hanem a szélesebb közösség érdekeit és normáit is.⁴³

Végezetül, az Alkotmánybíróság kifejezte, hogy a bíróságoknak mindig „*esetről esetre kell elbírálni, hogy a véleménynyilvánítási szabadság gyakorlásához vagy annak korlátozásához fűződik-e erősebb alkotmányos érdek*”, ezen kérdéskör részletes vizsgálata kulcsfontosságú lépés volt az ügy elbírálása során. Az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította, mert egyetértett a Kúria azon állásfoglalásával, amellyel ebben az ügyben az öncélú közlés okán a vallási közösség méltóságának védelmét részesítette előnyben a jogvita során.⁴⁴

8. Záró gondolatok a jogeset jelentőségéről

Konklúzióként megállapítható, hogy a karikatúra készítője helytelenül választotta meg azokat a kifejezéseket, amelyekkel ki szeretne volna fejezni bírálatát, a napilap szerkesztői pedig

⁴⁰ KOVÁCS Helga: A vallási közösségek méltóságának sérelme az Alkotmánybíróság értékelésében személyiségi jogi jogterületen, *In Medias Res*, 2021/2., 331-359. (elérhető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/4549578>, a letöltés ideje: 2024.01.12.)

⁴¹ 7/2021. (II.19) AB határozat [32] pont

⁴² Lásd ehhez: T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről (2012. július), (elérhető: <https://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf>, a letöltés ideje: 2024.03.20.)

⁴³ KOVÁCS i. m. 331-359.

⁴⁴ 3488/2022. (XII.20.) AB határozat [36] pont

helytelenül állapították meg a karikatúra jelentését. Ilyen esetekben elvárható, hogy a karikaturista a véleményközléshez adekvát kompozíciót válasszon, és értelmezze művének lehetséges jelentéseit, mielőtt megjelenteti azt.

Az eset jól mutatja, hogy a bíróság munkája a személyiségi jogokat érintő ügyben könnyen túlmutathat a polgári jog szabályain, mert gyakran alkotmányjogi szempontokat is vizsgálnia kell a jogvita eldöntése során. Amennyiben alapjogok keresztezik egymást, a bírói mérlegelés markánsan igénybe veszi a bíró jogi ismerete mellett az erkölcsi mércéjét és tapasztalatát is.

A személyiségi jogok területén a Ptk. rendelkezései kétségkívül csak egy keretet adnak a bíróságok munkájához, mert nem lehet egzakt módon meghatározni, hogyan gyakorolhatóak, és hogyan sérthetők meg a személyiségi jogok. Ezt a kérdést minden esetben újra fel kell tennie a jogalkalmazónak. Az olykor nehezen meghatározható fogalmak (például a közéleti szereplő, emberi méltóság) használata és a részletes szabályozottság hiánya – ami a személyiségi jogok jellegéből adódóan szükségszerű –, alkalmasak arra, hogy az értelmezés szempontjából homályos tereket generáljanak, amelyek okozhat nehézségeket a jogalkalmazás során, így még egy karikatúra értelmezése is kelthet ambivalens vélekedést a bíróságok között.

Ezek alapján, a személyiségi jogok területén különösen fontosnak tartom a jogegységesítés folyamatát, amely által a bírói gyakorlat szűkíteni tudja a meglehetősen megosztó és a tisztázatlan kérdéseket a Kúria iránymutatásával. A Kúria jogegységi határozataival és elvi jelentőségű állásfoglalásaival segédvonalakat biztosíthat a bíróságok számára, ezáltal könnyítve munkájukat. Az Alkotmánybíróságra pedig kardinális feladatként hárul, hogy tovább vizsgálja az emberi méltóság szféráját, valamint az emberi méltósághoz való jog és az alapjogok egymáshoz való viszonyát.